

НАШІ ЮВІЛЯРИ

ЛІДІЯ СОХАНЬ,

член-кореспондент НАН України, Заслужений діяч науки України, Президент наукової школи “Мистецтво життєтворчості”, Київ

Мені 95

Першого грудня цього року мені виповнилося 95 років. Прожите життя заповнене подіями, проблемами, успіхами і невдачами, радістю і тривогами, що дістали відображення в душі. Перегортаючи сторінки свого життя, я розмірковую:

© Л.Сохань, 2019

Разумно ль таинства души земные
С собою унести в потусторонний мир?
Не лучше ли поведать людям,
Как ты страдал, блаженствовал, как жил.
Кого любил, что трепетно лелеял,
В чем грешен и чему был верен.
Ответ в деяниях своих не так-то просто дать.
За исповедь святую перед миром
Тебе награда — Божья благодать.

Своєрідною сповіддю про прожите мною життя є перший том двотомника “Поезія життєтворчості” (Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2014).

Родилась я в Сибири,
Близ речки Баксы, в тайге,
Часто на зорьке снятся
Сибирские кедры мне.

Хочется птицею взвиться
И слетать в родные края,
Где детство мое гнездится,
Мелькнувшая юность моя.

Постає питання:

Кто я? Что я? И зачем явилась
В этот мир в морозный, снежный день,
Когда вьюга выла, лютовала,
И дороги замела метель.

Но подобно силе чудодейной,
Сквозь тоскливую, густую мглу,
Нежно луч проглянул золотистый,
Словно освятив мою судьбу.

То Фортуна божьей благодатью,
Может, в долю вкратила елей.
Оттого таинственно сплелися
И печаль, и свет в душе моей.

Воспевая жизнь благоговейно,
Пролагаю в ней свои пути.
Да с тяжелой ношей за плечами
Все труднее и трудней идти.

А в водовороте жизни через темень
Видится мне то, чем я живу.
Что наполняет смыслом жизнь
И что я бережно в душе храню.

З усіх таїнств душі для міркувань у цьому есеї я обираю проблему великої сили кохання. Вибір зроблено під впливом поетичного шедевра Мольєра про таїнство кохання як блаженство і пекельну муку.

Кохання — це почуття, що втілює в собі, здавалося б, непеєднувані пориви людської душі: блаженство і муки, світлу віру і згубну зневіру, радість буття і страждання, самозабуття і марнославство. Якою своєю гранню обертається це почуття в конкретних життєвих ситуаціях, залежить від духовно-моральних чеснот закоханих, глибини і стійкості їхніх почуттів, а також від тих життєвих обставин, в яких, наче у своїй стихії, виростає квітка кохання.

“Щире кохання є моральна творчість”. У цих словах М.Пришвіна міститься дуже глибокий смисл. Ключова ідея — твердження, що кохання — це творчість. Творча природа цього божественного почуття невичерпна.

Кохання володіє животворящою силою. “Та людина, яку ти любиш у мені, звісно, краща за мене: я не такий. Але ти люби, і я намагатимуся бути кращим за себе” (М.Пришвін). Життєствєрджувальною і по-філософськи мудрою оцінкою кохання є визнання його як животворящої сили людського існування. “У світі зла, дурниць, непевності та сумнівів, названих існуванням, — розмірковує Г.Сенкевич, — є одна річ, для якої ще варто жити, і яка, без сумніву, сильна, наче смерть. Це — кохання”. Відзначаючи велику, переможну силу кохання, Л.Толстой стверджував: “Кохання є саме життя; але не життя нерозумне, страждальницьке, таке, що гине, а життя блаженне і нескінченне”.

Утім кохання — це не тільки блаженство і високий політ духу, а й пекельні муки та млість духу і плоті. Навіть взаємне кохання не є лише насолодою, захопленням, натхненням. Насправді ці емоційні пориви поєднуються з тривогою, сумом, муками ревнців, хвилюванням, стражданням. Муки кохання Ф.Енгельс назвав найбагороднішими, найпіднесенішими й найіндивідуальнішими муками.

Переживання кохання передбачає наявність у людини здатності любити. Здатність любити — це не якийсь особливий, ізольований компонент особистісної структури, це стан душі, тобто цілісне утворення, що інтегрує в собі особистісні чесноти та вади. У коханні втілюється вся людина, вся її натура, її індивідуальність в усій її саєобутності та неповторності. Тому розвиток здатності любити пов’язаний із розвитком особистості як цілісності, з вихованням загальної культури особистості, розвитком багатства її духовно-душевного світу. Здобуття такого стану душі відбувається в процесі всієї цілісної життєдіяльності людини.

Велика сила кохання

*Лишь тот блаженство знал, кто страстью сердце нежил,
А кто не знал любви, тот все равно, что не жил...*

Ж.Мольєр

*Любовь ведъ, как вода — несет и кружит,
Играет, рвет, ласкает, нежит, томит.
Где жар — она кипит, а встретит холод — и станет льдом.
Леся Українка*

У цій оповіді я викладаю міркування про кохання як унікальне, властиве лише людині почуття. Як таїнство душі. Вважають, що кохання — це стихія, буря, океан, вогонь. Вона нас млоїть і плекає, коли палає вогонь кохання — життя полум'яніє. А вгасає — то лишень тліє. Кохання хоч і вважається спонтанним почуттям, але щоб любити глибоко і віддано, слід опанувати мистецтво кохання й осягати його таїнства, подібно до того, як людина опановує будь-яке інше мистецтво.

Мої міркування про кохання ґрунтовані й на особистому досвіді стосунків із Павлом Соханем — супутником мого життя. Нашого 60-річного шлюбу. У своїх спогадах Павло відтворює наше знайомство, що сталося під час відпустки в санаторії, в Сочі, куди він приїхав з Харкова, а я — з Москви.

У своїй поетичній спадщині Павло змальовує картину нашої зустрічі на життєвому шляху. Він пише:

С тобой мы встретились случайно
На жестком, знойном берегу,
С тех пор как талисман, как тайну,
Я эту встречу берегу.

Любовь зажглась не первым взглядом,
В ней не было майской грозы,
Но с каждой встречей все сильнее
Друг к другу потянулись мы.

Хоть встречи наши были кратки,
Цветы не рвали мы в саду,
Сердце призналось мне украдкой:
“Да, это та, кого я жду”.

Тут він також пише і про наше знайомство. Ми домовилися в один із днів відпочинку зустрітися на пляжі рано-вранці, коли місто ще охоплене сном. Він пише:

Была пора — зари рассвет.
Город дремал еще во сне.
Я ждал в аллее — вдруг просвет,
Ты, вся сияя, шла ко мне.

Взаємне кохання виявилось основою нашого шлюбу. Уґрунтований на взаємному коханні шлюб викликає переживання щастя. У перебігу прогресу цивілізації ця проблема набуває особливого значення. Вона спричинилася до виникнення Міжнародного руху за щастя. Як вважає його ініціатор Ричард Леярд, директор програми з підвищення якості життя в Лондонській школі економіки, ми всі маємо поставити перед собою завдання скоротити страждання і стати щасливими. По закінченні університету 1969 року Леярд опублікував понад 40 книг і чимало статей. Його книгу “Щастя: уроки нової науки” було перекладено більш як 20 мовами. У комплексі проблем, що стосуються щастя, особливого значення набуває проблема сімейного щастя. Найважливішою передумовою сімейного щастя є взаємне кохання подружжя.

Шлюбні стосунки відіграли позитивну роль у нашому цікавому, творчому, професійному самоздійсненні. У сім'ї, що склалася на ґрунті шлюбних відносин, вирости і здобули належну освіту двоє синів. Старший, Володимир, став ученим-фізиком, молодший, Ігор, — письменником, публіцистом¹. У сім'ях синів нас радують онук, дві внучки і правнучка.

Досвід показує, що навіть полум'яне почуття, виникнувши в серці, поступово вщухає, часто-густо зовсім згасаючи; незрідка воно залишає слід у пам'яті назавжди, але це вже мистецтво життя. Це відображено у наведеному далі вірші:

Невольной грусти я полна
(О, как томит меня она!),
Что дни волнующих свиданий,
Трепетных, полных ожиданий,
Как облачко за тучей, скрылись
В стихии жизни быстротечной
(иль может то закон извечный?),
И им возврата нет.

Но нежных чувств, тех, что искрились,
След не истаёт, сколько б ни минуло лет.

Особисті стосунки, ґрунтовані на коханні, — не суцільне свято. Виникають труднощі, важко розв'язувані проблеми, різноманітні завдання. Це позначається на подружніх стосунках, викликає в них часом доволі сильне напруження. Фіксує таку ситуацію, я пишу:

Ты меня, наверное, не слышишь,
Углубившись в чтение древних книг.
Ты о чем-то все усердно пишешь,
Жизни свет наукой заслонив.

Оторвись хотя б на миг, молю я,
Вслушайся в тоску моей души,
Сядь поближе, обними, склонившись,
И тревогу лаской разгони.

У відносинах між чоловіком і жінкою відіграє роль кокетство, що, певною мірою, властиве й чоловікам, але найінтенсивніше проявляється у жінок. Читаємо далі:

Я б могла полюбить чудный взгляд Ваших глаз,
В них такая волшебная сила.
Если б сердце могло еще страстно любить.
Если б сердце, увы, не остыло.

А теперь лишь на миг, но какой чудный миг,
Встрепенулось оно с былым всплеском,
Вы ушли, я не стала шалить,
Будоражить Вам душу напрасно.

¹ Публіцистичний нарис І.Соханя надруковано далі (прим. ред.).

Пусть живет этот миг, как волшебная трель,
В дни заката былая услада.
Вы ушли, я не стала удерживать Вас
Из каприза лишь, прихоти ради.

Голос: Марно!

Любовні стосунки напрочуд складні. Іноді може виникати взаємонепо-розуміння, підозра у втраті партнером почуття кохання. Ці прояви можуть мати усталений або ситуативний характер. У наведеному вірші відображено таку ситуацію.

Ты не тревожь меня, коль разлюбить сумел,
И не являйся мне ты в ранний час рассвета,
В душе моей уж не поет мелодия любви
И песнь любви мною беззвучно спета.

Но с волшебницей весною,
Заслышав трели соловья,
Словно очарована тобою
К тебе сияя выйду я.

То должно быть таинство любви,
Она то тлеет, то пылает,
Какой предстанет в данный миг —
Влюблённый сам порой не знает.

Одначе палке почуття, що виникло в серці, залишає слід у пам'яті й незрідка викликає доволі гостру потребу в його відновленні.

У стосунках можуть виникати складні ситуації, недовіра, ревності. Нерідко ці почуття не мають підстави й можуть змінюватися позитивними емоціями. Щоб кохати глибоко і віддано, треба відчувати не тільки сильне почуття, а й мати сильну волю, щоб утримувати себе від спокусу.

Через складності подружніх відносин і загалом труднощі здійснення у когось із подружжя можуть виникати сторонні захоплення. Це викликає важке переживання у того, чий партнер захопився на стороні, часом пекельні муки, про які пише Мольєр як про велике таїнство кохання.

При сприйнятті й оцінюванні особистих стосунків конче важливим є те, як вони зароджувалися і як вони згасали. Незважаючи на всі ускладнення і труднощі наших відносин, для мене велике значення має та обставина, що за кілька днів до відходу з життя Павло, сидячи на ліжку і готуючись до сну, звертаючись до мене, вимовив: я тебе любив, люблю і завжди любитиму. Оскільки він не вмів лукавити, я з повною довірою поставилася до його слів.

Прощаючись під час церковної панахиди з Павлом, котрий пішов із цього світу, я вимовила: "Я все одно люблю тебе, незважаючи на бурі та зливи, що іноді віддаляли нас від свята нашої зустрічі. Я все одно люблю тебе, підказало мені серце, коли він незадовго до відходу з життя обійняв мене і притиснув до грудей". Мені здалося, ніби сонце, розсунувши хмари, опромінило мої очі, а чиясь невідома сила розправила зморшки на моєму обличчі. Прощаючись, я молю всевишнього відкрити перед тобою врата раю, щоб ти міг із гідністю ввійти в це Духовне Святилище. Царство тобі небесне.

Сквозь серость дней твой образ, сердцу милый,
Чудится порою мне, как светлый луч сквозь тучи,
Иль сладкий сон, явившись на заре.

Незважаючи на всю складність і труднощі життєвого шляху:

Лета мои бегут, жизнь клонится к исходу,
Все горестнее думы, тяжелее сны.
А с душой неведомое что-то происходит —
Она ведь так же молода, как в былые дни.

Хочется на зорьке выйти в чисто поле,
Насладиться свежестью утренней росы,
Хочется с любимым посидеть над речкой,
Облаком укывшись, как в былые дни.

Иль под рясной вербой постоять, обнявшись,
Побродить по чаще, огибая пни,
Или сесть на весла и уплыть далеко,
Наслаждаясь волей, как в былые дни.

Думы запоздалые, не тревожьте душу,
Обольщая благостью, магией весны.
Отцвела черемуха и умолк соловушка,
Не вернуть ни молодость, ни былые дни.

Ну и что? Ведь и в закате есть свое очарование.
Достоинно и красиво прожитая жизнь —
в душе воспоминания.
Если жизнь прошла не в праздновстве,
а в творческом дерзании.

ІГОР СОХАНЬ,

письменник, публіцист, Канада, Торонто

Лібертаріанство та анархічний персоналізм

У літературі говорять: “Всі ми вийшли з гоголівської “Шинелі””. Натомість у політології ми всі вийшли із фрази Прудона: “Власність — це крадіжка”.

Поділ за відмінностями у баченні світу після Прудона не обов’язково передбачає суперництво. Навіть вчення Карла Маркса, який заперечував копіювання ідей Прудона, близьке як анархізму, так і персоналізму. Нестор